

Rudenko L.A.

Lviv Research Center
of Institute of Vocational Education
National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

MODEL OF FORMATION OF SERVICE SECTOR SPECIALISTS' COMMUNICATIVE CULTURE

Summary

The article deals with the notion of pedagogical models and simulations. The author considers a pedagogical model of formation of service sector specialists' communicative culture while training at vocational schools as a system and reveals its structure and features of each subsystem. Their role in the professional and personal development of future service sector specialists is characterized.

Keywords: vocational education, service sector specialists, communicative culture, pedagogical simulation, model of communicative culture formation.

УДК 379.8

ОРГАНІЗАЦІЯ ВІЛЬНОГО ЧАСУ У СТУДЕНТІВ

Савчук С.А., Ковальчук В.Я.

Луцький національний технічний університет

У статті розглянуто теоретичні засади організації вільного часу студентів як важливого фактора їхнього культурного розвитку. Розкрито форми й стилі проведення дозвілєвої діяльності студентської молоді у вільний від занять час. Вказується, що організація вільного часу є сприятливим ґрунтом для випробування молоддю своїх творчих потреб і можливостей. У процесі дозвілля набагато простіше формувати поважне ставлення до себе, навіть особисті недоліки краще долаються завдяки дозвілній активності. Саме на дозвіллі людина проявляє себе як вільна індивідуальність.

Ключові слова: вільний час, культура, дозвілєва діяльність, студенти, форма і стилі дозвілля.

Постановка проблеми. Студентство – своєрідна соціальна категорія молоді. Студенти вирізняються соціальною активністю, гармонійним поєднанням інтелектуальної й соціальної зрілості. Час навчання у ВНЗ збігається з періодом зрілості та характеризується становленням особистісних якостей. Помітно закріплюються такі якості, як цілеспрямованість, рішучість, наполегливість, самостійність, ініціатива, вміння володіти собою [2, с. 207]. Спостерігається посилення соціально-моральних мотивів поведінки, посилюється інтерес до моральних проблем – способу і змісту життя, обов'язку, відповідальності, кохання та вірності. Важливою умовою оптимального розв'язання завдань, що стоять перед студентом у роки навчання є розуміння важливості раціональної організації часу й наявності досвіду його використання [5, с. 4].

Особливо проблематичним для багатьох студентів є організація вільного часу. Дозвілля приваблює студентів не регламентованістю, самостійним вибором різних занять, можливістю поєднувати в ньому різні види діяльності. Проте, потужний педагогічний потенціал вільного часу для значної кількості студентів залишається неусвідомленим, нереалізованим. Вільний час сприймається як час розваг. Упровадження ринкових умов викликало до життя студентів таке явище, як робота у позанавчальний час із метою заробітку [7, с. 16].

Культура дозвілля – це, передусім, внутрішня культура людини, яка передбачає наявність у неї таких особистісних якостей, які дають змогу змістовно та з користю проводити вільний час [8, с. 3]. Розумові здібності, характер, організованість, потреба, інтерес, вміння, смаки, життєва мета, бажання – усе це складає особистісний, індивідуально-суб'єктивний аспект культури дозвілля. Існує

пряма залежність між духовним багатством людини та змістом його вільного часу. Але існує також зворотній зв'язок. Культуру дозвілля характеризують також ті заняття, яким віддається перевага. Ідеться про ті види дозвілєвої діяльності, які сприяють формуванню й розвитку особистості. Особливо цінні ті заняття, у яких молода людина особисто бере участь [4, с. 408]. Культура дозвілля визначається також і рівнем розвитку та функціонуванням відповідних закладів й установ культури: розважальних центрів, клубів, кінотеатрів, стадіонів, бібліотек та ін. Багато залежить від того, які форми відпочинку, розваг, послуг будуть запропоновані відпочиваючим. Разом із тим культура проведення вільного часу є результатом старання самої особистості, її бажанням перетворити дозвілля в засіб, придбати не тільки нові враження, але й знання, вміння, здібності [1, с. 10]. Знання та навички, які набувають студенти у вільний час, реалізуються в навчальній, науковій і громадській діяльності навчального закладу, у якому вони навчаються [3, с. 135].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливе місце в житті сучасної студентської молоді займає вільний час. Він є одним із важливих засобів формування особистості молодої людини, оскільки в його умовах найбільш сприятливо проходять рекреаційно-відтворювальні процеси, які знімають інтенсивні фізичні, інтелектуальні, психічні навантаження. За часів незалежності України проблемами молоді та молодіжного дозвілля активно займалися І. Бекешкіна, Л. Виговський, М. Головатий, Е. Головаха, В. Оссовський, В. Перебенесюк, Н. Прозур, Л. Яковенко. Над проблемами функціонування молодіжної субкультури й культурної соціалізації молоді працюють такі вчені, як І. Андреева, Н. Голубкова, Н. Литовська, Л. Швидка. Ретельно

проаналізовані соціологічні дослідження духовних потреб молоді у сфері дозвілля у таких українських науковців, як: І. Бех, І. Зязюна, Г. Сагач, І. Степаненко, П. Щербань, Ж. Юзвак, так і російських: Н. Вересова, Б. Грушина, Б. Трегубова, В. С. Цукерман та ін. Важливе значення у вивченні проблем молодіжного дозвілля мають філософсько-соціологічні дослідження вільного часу й культури дозвілля, які знайшли відображення в працях українських учених – І. Бекешкіної, А. Воловика, В. Перебенесюка, А. Решетніченко, Л. Швидкої, а також російських – М. Бердяєва, І. Бестужєва-Лада, С. Рижика, Э. Соколова, Б. Трегубова.

Метою даної статті є висвітлення проблеми організації вільного часу у студентів.

Виклад основного матеріалу. Під дозвіллевою діяльністю розуміють:

- цілеспрямовану, самокеровану пізнавальну діяльність, необхідну для розвитку здатності здобувати знання;
- сукупність занять, за допомогою яких задовольняються фізичні, психічні та духовні потреби особистості.

Форми й стилі проведення вільного часу людини різноманітні. Це, по-перше, заняття рекреаційного характеру, під час яких здійснюється споживання культури, а не її створення. По-друге, це елементарні форми освіти та навчання. Дані заняття здебільшого притаманні молоді, яка навчається, а саме студентству. По-третє, це піднесена діяльність, яка вимагає вищого рівня розвитку мотивації й здібностей, яка включає в себе різні види художньої, технічної діяльності, самоосвіту, громадську діяльність і націлена на розвиток здібностей до відтворення та створення духовних цінностей [6, с. 443].

У дослідженні проводились соціологічні опитування та експериментальні методи. Респонденти – студенти I-ого курсу технологічного факультету Луцького національного технічного університету. Проведене нами опитування студентів виявило найбільш значущі чинники, які впливають на формування культури дозвілля й активне ставлення студентів до його проведення. Частина студентів віддають перевагу пасивним формам дозвілля, оскільки володіють слабкою орієнтацією на рухову діяльність, пов'язану зі зміцненням здоров'я.

Виявлено, що в м. Луцьку центрами організації змістовного дозвілля для студентської молоді є гуртки за інтересами, музична школа, школа мистецтв, будинок творчості, будинок культури, бібліотека, музеї, розважальні центри.

Наступний крок – полягав у з'ясуванні, як студенти проводять вільний від занять час, чи використовують можливості свого навчального закладу і т.д. Для реалізації цього завдання було проведено анкетування. Використовувалась анонімна анкета закрито-відкритого типу.

Проведене опитування показує, що молоді люди залюбки виконують різні роботи по дому, на присадибних ділянках, майструють, доглядають за домашніми тваринами, проводять час зі своєю родиною, зрештою – заробляють, щоб мати кишенькові гроші. Незначна кількість юнаків та дівчат надає перевагу у вільний час перегляду телепередач чи фільмів. При цьому проводять вільний час біля телевізора більше дівчата, ніж хлопці. Поряд із цим майже на два відсотки більша кількість любителів комп'ютерних ігор та інтернет-спілкування. Про взаємозв'язок захоплення Інтернетом і поширенням наркоманії та алкоголізму варто сказати окремо. Серед фахівців, які займаються проблемами шкідливих звичок молоді, – соціальних працівників, лікарів, працівників міліції – існує думка, чималу роль у поширенні наркоманії й алкоголізму відіграє реклама психотропних речовин у засобах

масової інформації, й особливо в Інтернеті. Ми не схильні вбачати тут прямий причинно-наслідковий взаємозв'язок, однак з опитувань усе-таки випливає, що ті, хто має багатий досвід вживання наркотиків, втричі частіше «сидить» в Інтернеті, ніж ті, хто жодного разу не пробував наркотики. Ті, хто неодноразово бував у стані сп'яніння, відвідують його вдвічі частіше, ніж ті, хто жодного разу не був у нетверезому стані. Можливо, це пояснюється тим, що Інтернет є невід'ємним елементом сучасної молодіжної «тусовки», через який поширюються новини, обговорюються значимі події, визначається в цілому стиль життя молоді. Інтернет можна назвати великою віртуальною молодіжною «тусовкою», що задає молоді закони й моду та водночас є її віддзеркаленням. Тому реально припустити, що ті самі завсідники дворівних «тусовок» є також і завсідниками віртуальної Інтернет-«тусовки».

Комп'ютерними іграми більше захоплюються хлопці – 29,0% опитаних, а дівчата – лише 6,0%. Постійними відвідувачами Інтернету також є хлопці (їх утричі більше, ніж дівчат). Добре це чи погано – можна дізнатися лише після поглибленого дослідження. Наразі доводиться говорити про поширення серед молоді нового різновиду психічного порушення – медіа залежності. Незначно зменшилася кількість бажаючих читати книги й журнали, слухати музику, займатися спортом. При цьому, спортивні захоплення властиві переважно юнакам. Найчастіше студентська молодь надає перевагу таким видам дозвілля: ходжу у нічні клуби – 12,2%; «тусуюсь» у дворі (на вулиці) зі соєю компанією – 8,3%.

Якщо порівнювати юнаків і дівчат, то можна сказати, що юнаків більше приваблює вулиця, а дівчат – клубне життя. Ще більш вражає досвід сексуальних стосунків: 89,8% юнаків і дівчат мають досвід сексуальних стосунків. І хоча решта (10,2%) його не мають, за такого співвідношення – незабаром матимуть.

Статистика показує, що молодь, яка перебувають під наглядом батьків та не мають вільного часу, втричі рідше вступають у сексуальні стосунки, ніж інші їхні однолітки. Серед юнаків, які захоплюються спортом, удвічі більше тих, хто жодного разу не вживав алкоголь чи наркотики.

Проведене опитування показує, що частина студентів (16,5%) проводить вільний час або на природі з батьками чи друзями, або (12,3%) відвідуючи різні гуртки й секції в навчальному закладі, відвідують бібліотеки і лише 5,0% опитуваних, самотійно займаються спортом та фізичною культурою. Серед причин, чому студенти не відвідують ніяких спортивних секцій та гуртків, можна виділити наступні основні: немає бази для функціонування певної секції, не вистачає часу, ніякі секції (гуртки) не цікавлять.

Отримавши такі дані, ми зацікавилися, чому у студентів відсутній інтерес до занять у спортивних секціях і гуртках. Відповіді були неоднозначні. Зауважимо, що ставлення батьків до змістовності дозвілля своїх дітей значною мірою відбивається й на виборі форм дозвілля самою молоддю. Про це деякою мірою свідчать пояснення студентів щодо відсутності в них вільного часу на заняття в гуртках та спортивних секціях і власного небажання відвідувати їх. Найбільш показовими була такі відповіді студентів: «Всі заняття в клубах платні», «На гурток потрібно ходити в певний час, а в цей час можуть йти цікаві фільми, або передачі по телевізору», «Краще я на комп'ютері пограюсь, ніж на якийсь гурток ходити», «Мені цікавіше з друзями поспілкуватися, ніж займатися в якомусь гуртку чи секції».

Потрібно відзначити, що вибір форми дозвілля молоді значною мірою залежать не тільки від стану

матеріального благополуччя сім'ї. Нас зацікавило, як студенти визначають пріоритети у виборі форм дозвілєвої діяльності. Із цією метою проведено опитування, у якому студенти мали визначити, які види дозвілля вони б обрали в порядку зниження значущості. Для цього їм запропоновано список із видами діяльності, визначеними в процесі спостереження, як такими, що мають місце в дозвіллі студентів, а також надано можливість запропонувати власні види, які не були вказані у списку. Проаналізувавши відповіді респондентів і вибираючи найбільш значущі для них, ми визначили пріоритетні види занять студентів (табл. 1).

Таблиця 1
Пріоритетні види дозвілля серед студентів

Вид дозвілля	Респонденти
	І-ий курс
1. Перегляд телепередач, фільмів тощо	21
2. Заняття у спортивних секціях	5
3. Відвідування Інтернет-кафе	13
4. Участь у турпоході	3
5. Їзда на велосипеді, роликах, ковзанах, лижах тощо	2
6. Заняття творчістю (малювання, майстрування і т.д.)	9
7. Читання книг, журналів тощо	16
8. Прогулянки з друзями	15
9. Спілкування з друзями по телефону, у компанії	8
10. Допомога батькам	6
11. Прослуховування музики	9
12. Ігри на комп'ютері	9
13. Відвідування гуртка	6
14. Гра на музичному інструменті	11
15. Відвідування нічного клубу	23
16. В'язка, вишивка тощо	4
17. Гра в карти	18
18. Залучення до дослідницької діяльності	2
19. Гра в спортивні ігри (футбол, волейбол)	15
20. Самостійні заняття спортом	6

Як видно з табл. 1, найбільш пріоритетними видами дозвілєвої діяльності для студентів є відвідування нічного клубу, перегляд телепередач, фільмів

та гра в карти. Найменше кількість голосів припало на варіанти: їзда на велосипеді, роликах, ковзанах, лижах; залучення до дослідницької діяльності; участь у турпоході; заняття у спортивних секціях; самостійні заняття спортом.

Відповіді студентів засвідчують, що більшість із них не задоволена тим, як вони проводять вільний час і бажують змінити це, але в них відсутній досвід, як це зробити і нема вміння організувати свій вільний час. Вміння ефективно використовувати дозвілля для свого особистісного й творчого розвитку засвідчує про особисту культуру людини. Можна стверджувати, що у більшості студентів притаманний низький рівень дозвілєвої культури. Отже, проблема беззмістовного дозвілля студентів викликана такими чинниками:

- відсутністю спортивних клубів за місцем проживання, де вони могли б проводити змістовну дозвілєву діяльність, а також висока плата за заняття;
- недостатня педагогічна компетентність батьків;
- низький рівень дозвілєвої культури.

Висновки і пропозиції. Узагальнюючи результати, ми дійшли до висновків, що виконане дослідження в цілому підтвердило висунуту гіпотезу: процес формування вільного часу у студентів буде ефективним, якщо в організації діяльності студентської молоді реалізується комплекс організаційно-педагогічних умов, що включають:

- актуалізацію потреби студентів у культурно-дозвілєвій діяльності, орієнтацію студентів на самореалізацію;

- діагностичний підхід до визначення здібностей студентів;

- розвиток індивідуальних здібностей студентів у конкретних видах дозвілєвої діяльності, розвиток професійних і особистісно-значущих якостей студентів;

- формування досвіду культурно-дозвілєвої діяльності, втілення навичок реалізації цієї діяльності.

Організація вільного часу є сприятливим ґрунтом для випробування молоддю своїх творчих потреб і можливостей. У процесі дозвілля набагато простіше формувати поважне ставлення до себе, навіть особисті недоліки краще долаються завдяки дозвілєвій активності. Дозвілєва сфера характеризується свободою особистості, що виявляється у вільному виборі форм, місця та часу проведення вільного часу. Саме на дозвіллі людина проявляє себе як вільна індивідуальність. Культура дозвілля – це, передусім, внутрішня культура людини, яка передбачає наявність у неї певних особистісних якостей, що дають змогу змістовно та з користю проводити вільний час.

Список літератури:

1. Вишняк А. И. Культура молодежного досуга / А. И. Вишняк. – К.: [б. и], 1988. – 75 с.
2. Олійник І. Формування культури дозвілля студентської молоді / І. Олійник, К. Єрусалимець // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: Збір. наук. праць Східн. нац. ун-ту ім. Лесі Українки / Укладач А. В. Цьось, С. П. Козіброцький. – Луцьк: Східн. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. – № 1(21). – С. 207-212.
3. Пелех Л. Р. Формування особистості майбутнього вчителя у системі масових виховних заходів ВНЗ / Л. Р. Пелех. – К.: [б. в], 2001. – 135 с.
4. Петрова І. В. Дозвілля є зарубіжних країнах / І. В. Петрова. – К.: Ковдор, 2005. – 408 с.
5. Пішун С. Г. Формування культури дозвілля студентів ВНЗ в умовах роботи студентського клубу: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / С. Г. Пішун. – К., 2005. – 20 с.
6. Половєня Д. И. Роль вільного часу в процесі самореалізації особистості / Д. И. Половєня // Природа, человек, культура: проблеми гармонії: матеріали науч. конф. – Мн.: Белорус. гос. ун-т культури, 2003. – С. 442-446.
7. Путіловська Н. Б. Формування особистості студентів в умовах вільного часу / Н. Б. Путіловська // Збірник наукових праць. – Вип. 20. Т. 1: Педагогічні науки / За заг. ред. В. Д. Будака, О. М. Пехоти. – Миколаїв: МДУ, 2008. – С. 165.
8. Савченко О. Від людини освіченої – до людини культури / О. Савченко // Рідна школа. – 1996. – № 5-6. – С. 3.

Савчук С.А., Ковальчук В.Я.

Луцкий национальный технический университет

ОРГАНИЗАЦИЯ СВОБОДНОГО ВРЕМЕНИ У СТУДЕНТОВ**Аннотация**

В статье рассмотрены теоретические принципы организации свободного времени студентов как важного фактора их культурного развития. Раскрыты формы и стили проведения досуговой деятельности студенческой молодежи в свободное от занятий время. Указывается, что организация свободного времени является благоприятной почвой для испытания молодежью своих творческих потребностей и возможностей. В процессе досуга намного проще формировать почтительное отношение к себе, даже личные недостатки лучше преодолеваются благодаря досуговой активности. Именно в досуге человек проявляет себя как свободная индивидуальность.

Ключевые слова: свободное время, культура, досуговая деятельность, студенты, форма и стили досуга.

Savchuk S.A., Kovalchuk V.Ya.

Lutsk National Technical University

ORGANIZATION OF SPARE TIME FOR STUDENTS**Summary**

In the article theoretical principles of organization of spare time of students are considered as an important factor of their cultural development. Forms and styles of leadthrough of leisure activity of student young people are exposed in spare from employments time. Specified, that organization of spare time is favourable soil for the test of the creative necessities and possibilities young people. In the process of leisure it is far simpler to form a worthy relation to itself, even the personal failings are better overcome due to leisure activity. Exactly in leisure of persons proves as free individuality.

Keywords: spare time, culture, leisure activity, students, form and styles of leisure.

УДК 378.141.001.76

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО
ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВНЗ**

Танана С.М.

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди

Формування готовності до інноваційної діяльності майбутніх учителів іноземних мов є одним із завдань навчально-виховного процесу вищого навчального педагогічного закладу. У статті розкрито мету та суть інноваційного процесу, його структуру, етапи та шляхи реалізації в педагогічній діяльності майбутнього вчителя філолога. Проаналізовано використання інноваційних методів навчання майбутнього вчителя філолога в педагогічній діяльності.

Ключові слова: професійна компетентність, педагогічні інновації, навчання, інноваційна діяльність, новітні технології.

Вступ. Нові соціально-економічні, культурні й політичні реалії в Україні, вплив технологічних досягнень та розширення міжнародних зв'язків вимагають переосмислення ролі, функції та значення іноземних мов у формуванні фахівця нового покоління. Вищі навчальні заклади України, які готують майбутніх спеціалістів, на сучасному етапі не можуть залишитись осторонь прискороного, випереджувального, інноваційного розвитку освіти і науки. Вища освіта покликана давати системні знання про професійну сферу діяльності, її специфіку, має формувати особистісні якості спеціаліста. З цією метою необхідно задіяти весь комплекс інноваційних технологій, які безпосередньо мають сприяти розв'язанню даної проблеми.

Питання інноваційних методів викладання іноземної мови в умовах удосконалення вищої освіти, особливо актуальне на сучасному етапі розвитку суспільства. Ґрунтовні знання майбутніх аграріїв з іноземної мови здобуваються під час їх професійного навчання. Обмежена кількість випускників із високим рівнем професійної підготовки пояснюється, перш за все, недостатнім впровадженням у

навчальний процес інноваційних технологій, форм і методів викладання іноземної мови в умовах удосконалення вищої освіти.

Відповідно до сучасних міжнародних освітніх вимог випускник вищого навчального закладу (за рекомендаціями Комітету Ради Європи з питань освіти) має володіти вміннями швидко і вільно висловлюватися іноземною мовою без помітних утруднень, пов'язаних з пошуком засобів вираження у процесі досягнення ними соціальних, академічних і професійних цілей. Ми вважаємо, що навчання іншомовної фахової лексики студентів виступає необхідним складником у досягненні головної мети навчання іноземної мови. Інтеграція української вищої освіти до європейського освітнього простору вимагає удосконалення методичної підготовки філологів, здатних ефективно працювати в нових умовах інформаційного суспільства, що характеризується активною взаємодією людей, їх доступом до світових інформаційних ресурсів, послуг. Це суспільство висуває нові вимоги до сучасного філолога, серед яких є вміння використовувати інформаційно-комунікативні технології в професійній